

ΠΕΡΙ ΝΟΣΤΑΛΓΙΑΣ.

ΝΟΣΤΑΛΓΙΑ, ἐκ τῶν λέξεων νόστος καὶ ἄλγος, καλεῖται βαρεῖα τις καὶ πολλάκις θανατηφόρος ἀθρόνη, εἰς ἣν ὑποκίπτουσι κάποτε οἱ καταδικασμένοι νὰ διαμένωσι πολὺν χρόνον ἢ καὶ διαπαντός ἐξω τῆς πατρίδος αὐτῶν. Τὰ πρῶτα συμπτώματα τοῦ πάθους εἶναι βαθεῖα τις καὶ ἀπρηγόρητος ἀθυμία. Ὁλον τὸ ἐνασχόλημα τοῦ νοῦς εἶναι νὰ ἐνδιαθρίβῃ εἰς ἀναμνήσεις τῆς ἀπούσης πατρίδος. Ὁ ἀθροὺς κρύπτει προσεκτικῶς τὴν αἰτίαν τοῦ πάθους του, καὶ καταφεύγων ὅσον δύναται εἰς τὴν μοναξίαν, ἀναπολεῖ μόνος τὴν δυστυχίαν αὐτοῦ. Ἡ ὁδὸν αὕτη τοῦ νοῦς ἐπιτελεῖ μετ' οὐ πολὺ ἐπὶ τοῦ σώματος ὅλον τὸ νευρικὸν σύστημα κλονεῖται, καὶ δέχεται μετ' εὐκολίας πᾶσαν νοσερὰν ἐντύπωσιν· μεγάλη ἰσχύνοτις ἀκολουθεῖ· καὶ μετὰ βραχὺ καιροῦ διάστημα, ἂν δὲν γένη τι πρὸς ἀνακούφισιν τοῦ πάσχοντος, γεννῶνται ὀλέθρινοι νόσοι, ἡ καθίστανται θανατηφόροι αἱ ἤδη ὑπάρχουσαι. Ἐνίοτε ὕπνος τις πυρετώδης χρησιμεύει μόνον εἰς τὸ ἐπιβαρύνειν τὸ πάθος τοῦ νοσταλγοῦντος, μεταφέρον αὐτὸν, ἐν καιρῷ τεταραγμένων ὀνείρων, εἰς τὰς σκηνὰς τῆς νεανικῆς καὶ εὐδαίμονος ἡλικίας του· ἄλλοτε, βεβῆς λήθαργος νικᾷ καὶ καταπιεζει πᾶσαν ἐνέργειαν τοῦ σώματος καὶ δύναμιν τοῦ νοῦς.

Ἐσφαλμένως ἐρρέθη, ὅτι μόνον οἱ ὀρεινοὺς τόπους κατοικοῦντες ὑπόκεινται εἰς τὴν νόσον ταύτην. Ὁρβότερον ἡμποροῦσέ τις νὰ ὀνομάσῃ προδιατεθειμένους εἰς αὐτὴν τοὺς διάγοντας τὸν βίον ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀπλοικῆς φύσεως. Λόγῳ χάριν, οἱ Ἑλβετοὶ, οἱ χωρικοὶ τῆς Φλανδρίας, οἱ κάτοικοι τῶν Πυρηναίων, καὶ οἱ τῆς ἐν Γαλλίᾳ Κάτω Βρετανίᾳ, εὐρέθησαν κατ' ἐξοχὴν νοσταλγικοί· πολλάκις δὲ παρετηρήθη τὸ νόσημα καὶ μεταξὺ Σκωτῶν στρατιωτῶν εἰς ξένους χώρας ὑπηρετούντων. Ἀλλὰ καὶ ἡ παρατήρησις αὕτη δὲν εἶναι ἀκριβῶς ὀρθή, καθότι πολλάκις ἐνοσταλγῆσαν εἰς τὸν Γαλλικὸν στρατὸν νεοσυλλεκτοὶ ἐκ πόλεων· καὶ τὸ περιεργότερον, θυλακοκλέπτης Ἀγγλὸς ἐκ Λονδίνου ὑπέπεσεν εἰς τὸ πάθος τοῦτο, ἐνῷ ἔπλεεν εἰς τὸν τόπον τῆς καταδίκης του.

Αἱ περιστάσεις, καθ' ἃς ἐν γένει φανεροῦνται ἡ νόσος αὕτη, εἶναι ἄξιαι σημειώσεως. Πολλοὶ Ἑλβετοὶ εἰς τὴν Γαλλικὴν ὑπηρεσίαν, ἀκούοντες ἐγγύριον τινα ποιμενικὸν σκοπὸν, ἀνεμιμνήσκοντο τὰς προσφιλεῖς σκηνὰς τῆς πατρίδος των, ἐκυριεύοντο ἀπὸ νοσταλγίαν, καὶ εἰλεποτάκτου. Τὸ δὲ νόσημα ἐπὶ τοσοῦτον ἐξηπλώθη, ὥστε θάνατος ἐψηφίσθη κατὰ τοῦ ὅστις ἤθελε παίξειν εἰς τὸ μέλλον τὸν σκοπὸν τοῦτον. Τὰ εἰς τὴν ἁλλοδαπὴν ὑπηρετοῦντα Σκωτικὰ συντάγματα πάσχουν ἐνίοτε κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅταν ἀκούσῃ τοὺς ἤχους τῶν συνήθων παρ' αὐταῖς ἀσκῶν. Γάλλοις τις, ἐρευνήσας κατὰ βάθος τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, παρετήρησεν ὅτι οἱ χωρικοὶ, οἱ φερόμενοι εἰς τὸν στρατὸν ἀπὸ τὸ μέσον τῆς δραστηρίου γειτονίας των, ἦσαν τὰ μέγιστα ὑποκείμενοι εἰς τὴν νοσταλγίαν, ἐνόσω ἀφίνοντο ἀρχαίαι· ἀπ' ἐναντίας, οἱ ἐκ τῶν πόλεων νεοί, ὅσον χρόνον ἔμενον εἰς τὸ αὐτὸ κλίμα, καὶ ἀπλάουν τὰς ἡδονὰς τοῦ στρατοπέδου, δὲν ἐπάσχον ποσῶν· ἀλλ' οἱ δευτέροι οὗτοι, σταλθέντες εἰς τὸ στράτευμα τοῦ Βορρᾶ, καὶ υποβληθέντες εἰς βαρεῖς ἀσυνειθίστους κόπους, κατήντων πολλάκις νοσταλγικοί, ἐνῷ, εἰς τὰς αὐτὰς περιστάσεις, οἱ χωρικοὶ ὑπέκειντο πολὺ ὀλιγώτερον εἰς τὰς προσβολὰς τοῦ πάθους. Σπανίως μὲν παρετήρηθη εἰς στρατεύματα, ἅτινα προοδεύουσι νικῶντα, ἀλλ' εὐθὺς ἀφ' οὗ ἤττα συμβῇ, καὶ πᾶσις ἡ ζωηρότης τῶν ἐργασιῶν, πᾶν πολλοὶ νοσταλγοῦσιν. Ἀπαντες οἱ θαλασσοπόροι ἐγνώρισαν τὴν τῶν ναυτῶν μεγάλην διάθεσιν εἰς τὴν νοσταλγίαν καὶ ἄλλας νόφους κατὰ τὸ διάστημα πολυχρονίων ἢ ἀτυχῶν πλῶν· καὶ κατὰ συνέπειαν ὁ Κούκ, ὁ Ἀνσω, ὁ Βουγινβίλλης, καὶ ἄλλοι χάριν

ἀνακαλύψαν τοὺς ὥκεανούς περιπλέσαντες, ἐλάμβανον πάντοτε μεγίστην φροντίδα νὰ προβλέπωσιν ἀσυχολίαν καὶ διασκέδασιν εἰς τὰ πληρώματά των. Πολλοὶ Ἀγγλοὶ ναῦται ἐπιπτον θύματα τῆς νόσου ταύτης κατὰ τὸ διάστημα τῶν Γαλλικῶν πολέμων, διότι, ἐπιστρέφοντες ἀπὸ μακροχρόνιον πλοῦν, καὶ ἤδη περιχαρεῖς ἐπὶ τῇ προσδοκίᾳ ὅτι ἔμελλον νὰ ἐπισκεφθῶσι πάλιν τὴν οἰκίαν καὶ τοὺς φίλους των, ὑπεβάλλοντο εἰς τὸν αὐστηρὸν νόμον τῆς ναυτολογίας, καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐμποδίζοντο τοῦ νὰ χαρῶσι τὰς γλυκεῖας ἐλπίδας των. Ὁ ταλαίπωρος Ἀφρικανὸς δοῦλος, ὡς φυσικῶς τῷ λόγῳ ἡδονατὸς τις νὰ συμπεράνῃ, ἀναστενάζων διὰ τὴν πάτριον αὐτοῦ γῆν, ἀφ' ἧς τῶσον σκληρῶς ἀπεσπάρθη, γίνεται πολλάκις θύμα τῆς νοσταλγίας, καὶ ὑπὸ τὴν ἐπιβρόχην αὐτῆς πράττει αὐτοχειρίαν, μὲ τὴν δεισιδαίμονα πεποίθησιν ὅτι, ἀπαλασσύμενος τοιοῦτοτρόπως τῶν μόχθων τῆς δουλείας, θέλει λάβει δύναμιν νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν πατρῷον οἶκον· ἄλλοτε δὲ πρὸς τὸ αὐτὸ τέλος τρώγουσι χῶμα, ἐξ οὗ γεννῶνται πολλαὶ δειναὶ καὶ θανατηφόροι ἀσθένειαι.

Ὁλον τὸ διάστημα τῶν Γαλλικῶν πολέμων ἦτον ἐποχὴ χρόνου γονιμότητος τῆς νοσταλγίας· καθότι ὅχι μόνον οἱ μεταναστεύσαντες ἐπάσχον συγνάκεις ἀπ' αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τῶν ὅσοι ἀπὸ τὰ εἰρηνικά των ἐπιτηδεύματα ἐστάλθησαν εἰς ἐπιτόνους μακρυνὰς ἐκστρατείας ἀπέθανον νοσταλγῆσαντες. Ἡ νόσος τῶνόντι πολὺν ἐμάστισεν ἐπιδημικῶς τοὺς νεοσυλλέκτους τοῦ Γαλλικοῦ στρατοῦ, ἡ κατέστησεν ὑπὲρ τὸ σύνθημα θανατηφόρους ἄλλας ἐπικρατούσας ἀσθενείας. Τοῦτο συνέβη εἰς τὸν στρατὸν τῆς Αἰγύπτου μετὰ τὴν ἐν Ἀκρῇ μάχην, καὶ μεγίστη φθορὰ παρομοίως ἐκ τοῦ αὐτοῦ αἰτίου ἐπέπεσεν εἰς τὴν κατὰ τῆς Πολωνίας ἐκστρατείαν.

Ἡ νοσταλγία συμβαίνει πολὺ σπανιώτερον εἰς τὰς γυναῖκας παρ' εἰς τοὺς ἄνδρας, καθότι αὐταὶ εἶναι πολὺ ὀλιγώτερον ἐκτεθειμέναι εἰς τὰς αἰτίας. Τὰ ἐν Παρίσιος νοσοκομεία, μ' ὅλον τοῦτο, περιέχουσι πολλὰς θεραπειὰς νοσταλγικὰς, αἵτινες ἀφήκαν τὰς ἐπαρχίας τῆς γεννήσεώς των χάριν ἐνασχολήσεως εἰς τὴν μητροπόλιν. Οἱ νεοὶ ὑπόκεινται εἰς τὴν νόσον μᾶλλον τῶν προβεβηκότων, ἀλλὰ καὶ οὗτοι δὲν εἶναι εἰς ὁλοκλήρου ἀπηλλαγμένοι· δηλοῦνται μάλιστα, ὅτι ἀρχαίαι τες, συνοδεύσας τὴν εἰς Πολωνίαν ἐκστρατείαν μετὰ εἰκοσαετῇ ἀνάπυσιν ἐν τῇ πατρίδι του, ἐνοσταλγῆσε τῶσον δεινῶς, ὥστε ἠναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Γαλλίαν· μόλις δ' ἐβῆσεν εἰς τὰ σύνορά της, καὶ ἡ υγεία του ἐντελῶς ἀποκατέστη.

Ἐπὶ τῆς νόσου ταύτης τὰ ἱατρικὰ ἔχουσι μικρὰν ἢ οὐδεμίαν ἰσχύν· ἂν δὲ τις μεταχειρισθῇ αὐτὰ πολὺ, καὶ βλάπτουσιν. Ὁ ἱατρὸς ἐπιστηρίζεται σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου εἰς ἡθικὴν περιποίησιν. Ἀλλὰ, πρὶν μεταχειρισθῇ ταύτην, πρέπει νὰ γνωρίσῃ τὸ πάθος· πρᾶγμα ὅχι πάντοτε εὐκατόρθωτον, ἐπειδὴ ὁ πάσχων γενικῶς φυλάττει πεισματώδη ἐχθροσύνην ὡς πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς ἀβρώστιας του· καὶ πολλάκις μόνον δι' ἱκανῆς ἐπιδοκίμασης, ἢ διὰ τινος ἐκφανήσεως τοῦ πάσχοντος· ἐν διαστήματι τῶν ὀνείρων του, μανθάνει τις τὴν ἀλήθειαν. Λόγῳ πρὸς αὐτὸν οὐδὲν ἰσχύουσιν, ἐκτὸς ἂν δ' λέγων δεῖξῃ εἰς τὸν τεθλιμμένον τρόπον ἐπιστροφῆς εἰς τὴν πατρίδα του. Ἄν δυνήθῃ νὰ πράξῃ τοῦτο, τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι θαυμασιώτατον· ἄνθρωποι, κατὰ τὸ φαινόμενον σχεδὸν ἀποθνήσκοντες, ταχέως ἀναχρῶνουνται καὶ εὐθυμοῦσιν. Ὅσον μεμακρυσμένη καὶ ἂν ἤθελεν εἰσθαι ἡ πληρώσις τῆς ὑποσχέσεως, ἡ ἐγγεομένη ὑπ' αὐτῆς ἐλπίς ἐπιφέρει μετ' ὀλίγον τὴν ἱασιν.

Ἐνίοτε στρατιῶται λαβόντες ἄδειαν νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν πατρίδα, εὐρέχον ἐν αὐτῇ ὀλιγώτεραν εὐδαιμονίαν παρ' ὅσῃν ἡ φαντασία παρίστανε, καὶ κατὰ συνέπειαν ἐπανήλθον εὐχαριστη-

μένοι εἰς τὸν στρατόν. Ἰατρὸς Ἄγγλος ἀναφέρει περὶ τινος Οὐαλ-
λοῦ στρατιώτου, ὅτι, καταντήσας εἰς δεινотάτην ἀθυμίαν ἐκ τῆς
νοσταλγίας, ἱατρὸς σχεδὸν εὐθὺς ὅτ' ἔλαβεν ὑπόσχεσιν προσκαίρου
ἀπολύσεως. Ὁ Βαρὼνος Πέρκιος διηγείται, ὅτι εἰς τὴν πολιορ-
κίαν τοῦ Μογουντιακοῦ [Μαίνις] πολλοὶ Κάτω Βρετανοὶ ὑπέκυ-
ψαν εἰς τὴν νόσον ταύτην· ἐθεράπευσε δὲ σχεδὸν ἅπαντας, εἰδο-
ποιήσας αὐτοὺς ὅτι ἔλαβεν ἄδειαν παρὰ τοῦ ἑθροῦ νὰ περάσωσι
τὰς γραμμὰς οἱ ἀσθενεῖς, μεθ' ὧν καὶ αὐτοὶ ἐμελλον νὰ συναριθ-
μηθῶσιν. Ὁ Ζιμμερμὰν ἀναφέρει περὶ τινος νέου, σπουδάζοντος
ἐν Γουττίνγῃ, ὅτι ἀπελπισθεὶς διὰ τὴν ἐκ τοῦ οἴκου ἀπουσίαν του
κατήντησεν ὑπογυμνασιᾶς, καὶ δὲν ἐτόλμα νὰ σαλεύσῃ ἐκ φόβου
μὴ σπάσῃ αἱματηφόρον τι ἀγγεῖον. Ἀλλὰ μόλις ἀκούσας τὴν
χαροποιὴν ἀγγελίαν ὅτι ἠδύναντο νὰ ἐπιστρέψῃ οἰκαδὲς, ἀνηγέρθη,
καὶ διέτρεξεν ὅλην τὴν πόλιν διὰ ν' ἀποχιρετῇ τὸς φίλους
του. Ἐν βραχυλογίᾳ, εἰάν τις δὲν δύναται νὰ προτείνῃ τὴν ἐλ-
πίδα τῆς ἐπιστροφῆς, πᾶν θεραπευτικὸν μέσον θέλει ἀποτύχειν·
ἐνῷ, ὅπου τὴν δοθῇ τοιαύτη ὑπόσχεσις, καὶ μεμακρυσμένη ἂν ἦθε-
λεν εἶσθαι ἡ πληρώσις τῆς, εἶναι τῶντοι ἀξιοθαύμαστον πόσον
ταχέως προοδεύει ἡ ἀνάβρῃσις καὶ εἰς τοὺς πλέον ἀπηλπισμέ-
νους. Ἡ εὐμένεια καὶ ἡ περιποίησις συντείνουν τὰ μέγιστα εἰς
τὸ κωλύειν τὴν ἐπιστροφήν τῆς νόσου. Οἱ χειροῦργοι τοῦ στρα-
τοῦ, παρὰ τρεῖς ὁ Βαρὼνος Πέρκιος, ὁμολοῦν νὰ διάγωνιν ὡς
πατέρες πρὸς τοὺς νεοσυλλέκτους· φέρεται δὲ καὶ παραδείγματα εἰς
ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι εὐμενεῖς πράξεις ἐγκαίρως γενομένης ἐμποδίσαν
τὴν γέννησιν ἢ ἐξάπλωσιν τῆς νόσου. Πάντοτε κυριεῖται μὲλ-
λον τὰ συντάγματα ἐκεῖνα, ὅσων οἱ θξιοματικοὶ εἶναι τραχεῖς
καὶ αὐστηροί, καὶ τοὺς ὑπηρετὰς οἵτινες ἔχουσιν τοὺς τυραννικο-
τέρους δεσπότης.

Ἡπεὶ δὲ στρατιῶται, πάσχοντες ἀπὸ νοσταλγίας, ἔλαβον πολ-
λάκις ἄδειαν νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν πατρίδα, ἄλλοι ἐπροσπά-
θησαν, τὴν νόσον ὑποκρινόμενοι, νὰ ἐπιτύχωσι τὴν αὐτὴν ἄδειαν.
Τοῦτο ὅμως εὐκόλως δὲν κατορθοῦται, διότι ὁ ἔμπειρος χειροῦρ-
γὸς ταχέως ἐξελέγχει τὸν ὑποκρινόμενον. Εἰς τὴν ἀληθῆ νο-
σταλγίαν ὑπάρχει βαθεῖα σκυθρωπότης τοῦ προσώπου, ἰδιαιτέρα
τις ὠρότης, καὶ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀμύμητος ἐκφρασις ἐνδομύ-
χου θλίψεως. Πρὸς δὲ τούτοις, ὁ ὑποκρινόμενος, περιφροβὸς μὴ
δὲν ἐννόησιν τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ ὁ ἱατρὸς, συνεχῶς καὶ ἀκαίρως
ἀναφέρει τὴν ἐκ τῆς πατρίδος ἀπουσίαν ὡς αἴτιον τοῦ πάθους
του· ἐνῷ ὁ ἀληθὺς πλάγων μετὰ πολλῆς προσοχῆς καὶ μάλιστα
ἱσχυρογνωμοσύνης ἀποφεύγει πάντα λόγον περὶ τούτου.

Η ΕΡΓΑΣΙΑ δὲν πηροῖται ἄλλως πῶς τὰ πολυόμενα ἀποτελέ-
σματα αὐτῆς, εἰμὴ μόνον διὰ συνδρομῆς μετὰ τῶν νόμων τῆς φύ-
σεως. Πᾶν ὅ,τι παράγεται δι' ἀνάλωσιν προμηθεύεται ὑπὸ τῆς
ἐργασίας συμπραττούσης μετὰ τῶν νόμων τῆς φύσεως. Ἡ ἐνέρ-
γησις τοῦ ἀνθρώπου εὐεῖθι ὅτι καταντᾷ εἰς ἀπλούστατα στοιχεῖα.
Οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ πράττῃ εἰμὴ νὰ παράγῃ κίνησιν. Δύ-
ναται νὰ κινήσῃ πράγματα πρὸς ἄλληλα, καὶ δύναται νὰ διαχωρίσῃ
αὐτὰ ἀπ' ἀλλήλων· ὅλα δὲ τὰ λοιπὰ ἐκτελοῦσιν αἱ τῆς ὕλης ιδιο-
τητες. Κινεῖ πεσπυρακτωμένον αἰθρὸν εἰς σωρὸν πυρίτιδος, καὶ
ἐκρῆξις ἀκολουθεῖ. Κινεῖ τὸν σπόρον πρὸς τὴν γῆν, καὶ ἡ βλά-
στησις ἀρχίζει. Χωρίζει τὸ φυτὸν ἀπὸ τὴν γῆν, καὶ ἡ βλά-
στησις πύσει. Διατί δὲ, ἡ τίνι τρόπῳ γίνονται ταῦτα, ἀγνοεῖ.
Ἦμαρ μόνον ἐκ πείρας, ὅτι, ἂν πράξῃ τὴν δεινὰ καὶ τὴν δεινὰ
κίνησιν, τὸ δεινὰ καὶ τὸ δεινὰ ἀποτέλεσμα θέλει προκύψει. Ἀκρι-
βῶς εἰπεῖν, ἡ ὕλη αὐτὴ ἐπιφέρει τὰ ἀποτελέσματα. Πᾶν ὅ,τι
οἱ ἄνθρωποι δύναται νὰ πράττωσιν εἶναι νὰ θέτωσι τὰ ἀντικεί-
μενα τῆς φύσεως εἰς ἰδιαιτέραν τινὰ θέσιν.

ΕΚΔΡΟΜΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΟΤΙΟΔΥΤΙΚΗΝ ΠΑΡΑΛΙΑΝ ΤΗΣ ΚΑΣΠΙΑΣ ΘΑΛΑΣΣΗΣ.

(Συνέχεια ἀπὸ Σελ. 190 Τόμ. Ἑκτου.)

Ἡ φυλὴ τῶν Γηλῶν. Ἔθνη αὐτῶν. Ἀδρανεία τοῦ χαρακτήρος
τῶν. Ὁ τόπος ἐν ᾧ οἰκοῦσιν. Ἐλλειψίς ὁδῶν. Συστηματικὴ
ἐναντιότης τῆς κεντρικῆς κυβερνήσεως εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν.
Ξενοὶ χωρικοὶ ἄλλοθεν ἐρχόμενοι εἰς βοήθειαν τῶν αὐτοχθόνων.
Δυσκολία εἰς ἃς ὑπόκειται ὁ δοσιπόρος διὰ νὰ εὕρῃ κατάλυμα
εἰς τὰς ὄχθας τῆς Κασπίας. Πλάνησις εἰς τὰ δάση. Κίνδυνος
ἀπὸ μέρους τῶν Ταλισσῶν. Ἀφίξις ἡμῶν εἰς τὴν κομποπολιν
Λισάαρ. Ἐκπληξις παράδοξος τῶν κατοίκων, ἰδόντων κατὰ
πρῶτην φορὰν Εὐρωπαίον. Ἀκοα περιέργεια αὐτῶν. Ὁ προε-
στῶς. Ἀνέκδοτα περὶ τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας Ἀγᾶ Μαχο-
μέτ-Χάν Εὐνούχου. Πωλήσεις δεισιδαίμονικαί τῶν κατοίκων.
Ἡ πόλις Ἐνζελίον. Ὁ λιμὴν αὐτῆς. Ἐμπορίον μετὰ τὴν Ῥωσ-
σίαν. Ἐξαγώγιμα καὶ εἰσαγώγιμα προϊόντα. Ἐμπορικὰ πλοῖα
εἰς τὴν Κασπίαν· κατασκευὴ καὶ ναυαγία αὐτῶν. Ἡ Κασπία
θαλάσσα ἀνήκει πραγματικῶς ἅπασα εἰς τὴν Ῥωσσίαν. Ἀτιμό-
πλοα. Μάστιγες τοῦ Ἐνζελίου κατὰ τὸ θέρος.

ΜΕΤΑ τοὺς Κούρδους καὶ Ταλισσοὺς ἔπονται οἱ αὐτόχθονες Γη-
λαι, τῶν ὁποίων τὸ γένος εἶναι ὡσαύτως πάντῃ διάφορον πασῶν
τῶν ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ συγκατοικοῦσιν φυλῶν. Οὗτοι σχηματί-
ζουσι λαὸν ἥσυχον μὲν καὶ πρῶτον, ἀλλὰ στερημένον πάσης ἀρε-
τῆς καὶ ἐνεργείας, ὀκνηρὸν ἐκ φύσεως, ἀνάκιν καὶ χαλαρὸν ἐξ
ἰδιοσυγκρασίας, δόλιον καὶ ψεύστην ἐκ χαρακτῆρος, φαντακτικὸν καὶ
δεισιδαίμονα ἐξ ἐπιρροῆς ἱσχυροῦ ἀλλ' ἁμαθούς κλήρου. Ὁλόκλη-
ρος ἡ κάτω χώρα κατοικεῖται ὑπὸ τῶν ἀθλίων τούτων ἀνθρώπων,
οἵτινες δὲν μεταναστεύουσιν ποτε πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἐνδημικῶν
τοῦ θέρους ἀσθενειῶν, μὴ ἀκολουθοῦντες κατὰ τοῦτο τῶν Ταλι-
σῶν καὶ Κούρδων τὸ παράδειγμα, ἀλλὰ διαμένουσιν εὐαρεστού-
μενοι μάλιστα ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὁσίων καὶ λιμνῶν τῶν, καὶ ὑπο-
φέροντες καλῆτερον παρὰ τοὺς ἀποίκους καὶ ἄλλοδαπὸς τὰς καυ-
σώδεις καὶ σαπρὰς ἀναθυμιάσεις καὶ τ' ἀποτελέσματα τῶν φθα-
ρτικῶν τοῦ ἀέρος ἐλῶν. Μ' ὅλον τοῦτο, ἡ ἱκετιῶδης καὶ πεινρὴ
ὄψις τοῦ Γήλου, ἡ φθισικὴ σχεδὸν ἱσχυρότης του, ἡ ἄκρα ἐκείνη
χρύνουσις τῶν φυσικῶν καὶ ἡθικῶν του δυνάμεων, ἀποδεικνύουσιν
ἀρκούντως ὅτι οὐδ' αὐτὸς, ἂν καὶ ἰθαγενὴς, δὲν ἀπαλλάσσεται τῆς
κακοήθους ἐπιρροῆς τοῦ διαλυτικοῦ τούτου κλίματος. Ἡ εἰς τὰ
δάση διηνεκὴς διαμονὴ του εἶναι ἄλλως τε δι' αὐτὸν ἀναφεύ-
ετος· καλοῖται ἡ ἐποχὴ τῶν γεωργικῶν ἐργασιῶν του εἶναι τὸ θέ-
ρος, καθὼς ἡν ὥραν σπεῖρει καὶ ὀρέπει τὸ ὄρυζιον, καὶ ἀνατρέφει
τοὺς μεταξοσκώληκάς του. Ὁ τόπος, τὸν ὁποῖον κατέχει, εἶναι
βέβαια δεκτικὸς βελτιώσεως καὶ καλλιεργείας ἐκτενεστεράς καὶ
ποικιλωτέρας· ἀλλὰ περὶ τούτου δὲν φροντίζει ποσῶς, μὴ αἰσθα-
νόμενος ἐν ἑαυτῷ ἱκανὸν ὑάρρος, μήτε τὴν ἀναγκαίαν ἐπιμονήν,
διὰ νὰ ἐπιχειρισθῇ ἔργον λογιζόμενον πολὺ ἀνώτερον τῶν δυνά-
μεων του· καὶ οὕτως εὐχαριστεῖται μετὰ τὸ παρὸν χωρὶς νὰ σκέ-
πτηται μηδὲν περὶ κρείττενος μέλλοντος, κατὰ τὴν γενικὴν τῶν
Περσῶν συνήθειαν.

Κατακόπωντες δένδρα, ἀποξηραίνοντες λίμνας καὶ ἑλη, ἀνοί-
γοντες ὁρεοὺς καὶ διαφύγις διὰ τὴν ἐκροήν τῶν στασίμων καὶ
σεσηπτότων ὑδάτων, ἠδύναντο νὰ καταστήσωσιν οἱ Γῆλαι ὑγιει-
νὸν καὶ εὐφορύτερον τὸν τόπον· ἀλλ' ἐκτὸς τῆς φυσικῆς αὐτῶν
ἀδρανείας, ἀγαπῶσιν ἰδιαιτέρως καὶ τοὺς βάλτους τῶν, οἵτινες εἶ-
ναι δι' αὐτοὺς πηγὴ πλούτου καὶ εὐπορίας. Ἀφανισθέντων αὐ-
τῶν, ὁ Γῆλης θέλει στερεῖσθαι πλέον τοῦ ὀρυζίου, τὸ ὅποιον εἶναι
ἡ πρωτεύουσα τοῦ τόπου ἀναλωτικὴ ὕλη, χρησιμεύουσα ἐνταῦθα ὡς
εἰς τὰς Ἰνδίας ἀπὸ ἄρτου, τὸν ὁποῖον οἱ Γῆλαι δι' ἄλλοκότου τι-
νὸς πολλήν μὲν ἀποσκοοκίζουσιν ἀπὸ τὴν τράπεζάν των, πολὺται